

ARTS

Romà Vallès i Sabadell

Rossend Lozano Moya

No hi ha dubte que la revisió constant de l'actualitat artística i del seus antecedents històrics immediats passen inevitablement per una lectura de l'esdevingut des de la guerra civil fins l'actualitat al nostre país. A partir de 1939, en una llarga postguerra i una transició gens rupturista, s'aniran desenvolupant tendències i artistes que definiran el perfil de l'art de finals del segle XX. Sabadell va viure en les dècades de la postguerra la seva incorporació a la modernitat de la mà d'un reduït grup d'artistes agosarats. Al marge d'altres tendències i de valoracions com currículums o trajectòries individuals posteriors, jo he considerat en les meves investigacions¹ la participació d'una sèrie d'artistes que van incidir d'una forma determinant en aquest procés d'implantació de la modernitat i de les segones avantguardes a la ciutat. Aquests van ser Joan Vila Casas, Andreu Castells, Ramon Folch, Lluís Vila Plana, Manuel Duque, Romà Vallès, Antoni Angle, Joaquim Montserrat, Alfons Borrell, Joan Josep Bermúdez, Llorenç Balsach, Josep Llorens, i d'una manera més lleu que els anteriors, Xavier Oriach. Tots ells són coneguts i reconeguts amb exposicions i diversos treballs a Sabadell, però Romà Vallès encara no ha tingut aquesta aproximació històrica a la ciutat, potser per la seva vinculació personal i artística amb Barcelona. Aquest fet no hauria de fer-nos perdre de vista el seu paper en la ciutat durant aquells anys.

Així com per a alguns artistes l'entrada a les segones avantguardes va ser fruit d'una decisió espontània, d'un gir en les aspiracions personals, o en altres casos la lenta evolució d'unes formes artístiques figuratives o naturalistes a altres més renovadores, en el cas de Romà Vallès² (1923) la formació inicial juga una gran importància, es tracta d'una trajectòria sòlida i contundent que evoluciona a partir d'un treball molt sistemàtic i de la reflexió artística. La seva dilatada i coherent producció durant més de cinquanta anys dedicats a la pintura mostren un artista fonamental en l'art català de la segona part del segle XX.

La vocació de Romà Vallès per la pintura comença en la infància més primerenca³, però la seva formació es va centrar en una primera fase acadèmica entre 1945-1950, en l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, i una altra molt autoformativa entre 1950-1955. Els primers viatges per Europa arriben per a Romà Vallès, ja llicenciat en belles arts, el 1950. Premis, publicacions, viatges i exposicions, tant per l'Estat Espanyol com per Europa, es mantindran en la seva dilatada carrera⁴. La seva arribada a Sabadell va ser com a conseqüència del seu nomenament com a professor de dibuix a l'Institut Ferran Casablanca el 1952, el 1961 va ser catedràtic al mateix institut, i de 1967 a 1979 director. L'activitat docent el va servir com a base de diversos treballs, publicacions i experimentacions sobre l'activitat artística dels infants, tema que l'havia preocupat molt abans ja d'acabar la carrera, junt amb l'art primitiu. Molts joves sabadellencs, entre els quals ell mateix recordava recentment Jordi Domènech, van passar per les seves aules. El mestre va deixar empremta pedagògica i va rebre alguns treballs infantils que no va dubtar publicar i difondre en diversos mitjans. Els seus articles, als diaris i revistes, i les xerrades sobre art infantil que va impartir o va promoure a par-

tir de la seva tasca a l'institut són força corrents aquells anys.

L'activitat artística la desenvolupava més als cercles barcelonins, però la seva intensa tasca pedagògica i el seu lligam amb Andreu Castells el fan més transcendent a la vida artística de la ciutat del que sembla. També fa esment l'artista dels seus contactes amb Ramon Folch o Manuel Duque. I cal recordar que en l'edició del famós núm. 12 de la revista *Riutort*, dirigida per Andreu Castells i David Graells, hi té una determinant participació. El 1957 va aconseguir portar a Sabadell l'exposició "Saló Revista" on, des del 14 al 21 de gener, es van poder veure als salons de la Caixa de Sabadell obres de Tàpies, Tharrats, Vallès, Xargay, Guinovart, Muxart, Maria Girona, Esther Boix, Brotat i Fornells Pla. Va participar en l'activitat artística sabadellenca a través de les Biennals de Belles Arts, concreta-

Aspecte del Saló Revista a La Caixa de Sabadell, 1957. Fotos cedides per l'artista.

ment amb diferents guardons com el tercer premi de la quarta edició de 1959 i de la sisena de 1967, o el primer premi de l'edició de 1969. També va participar a la Sala d'Art Actual, la qual va aplegar entre 1958 i 1961 els artistes i les iniciatives més innovadores del moment. Sempre des de l'art informal, la seva presència va ser un referent constant d'aquesta tendència.

El 1955 va realitzar la seva primera obra abstracta, que amb la incorporació de la matèria el va conduir vers l'informalisme, a partir d'aquí va anar definint el seu camí, especialment a partir de les sèries "cosmogonies" iniciades el 1956. El Romà Vallès d'aquells anys el trobem definint la seva personalitat artística. Josep Corredor-Matheos diu: *"Ens trobem davant d'una mena de caos primigeni: la matèria com si fos abandonada a ella mateixa, encara que ja s'hi pugui veure una de les característiques que identifiquen el seu autor, l'accent que posa el gest, traços nerviosos..."*⁵

La rica evolució de l'artista la podem veure a través de les seves obres i de les nombroses exposicions realitzades al llarg de tan dilatada carrera. Però potser l'exposició que li dedicà la Generalitat entre maig i juliol de 1998⁶ i la publicació, el 2001, del llibre *Romà Vallès. 50 anys de pintura*⁷ a càrrec de Josep Corredor-Matheos, fan que puguem conèixer la seva obra plàstica, si no en la seva totalitat, sí molt extensament, encara que a falta d'una catalogació definitiva molt lenta i laboriosa.

En primer lloc cal dir que les "cosmogonies" apareixen el 1956, amb la sèrie matèrica. Les "cosmogonies" es dilatarien amb diverses subsèries fins 1964⁸. L'etapa matèrica dura entre 1956-57, el 1957-1958 apareix la sèrie de gest i el 1958-59 la sèrie negra, que donarà pas, cap el 1960 a la sèrie blanca. Lourdes Cirlot apunta: *"..., hay que señalar que Romà Vallès en 1946 realizaba ya prácticas de grattage sobre empastes ligeros. Como característica esencial de alguna de las obras realizadas en esos años puede aludirse al intento de eliminación por parte del artista de los elementos que entroncan la obra con una serie de cánones preestablecidos ligados a la pintura figurativa del mundo pictórico de Vallès en 1950."*⁹

També és ella qui marca unes etapes del pintor, analitzades i descrites formalment, dividides en cinc períodes 1956-57; 1958-62; 1963-67; 1968-70; i finalment el període 1970 [-76]. Aquestes etapes, matisades posteriorment per J. Corredor-Matheos, sobretot amb gran abundància d'il·lustracions, serveixen per fer-se una idea prou clara de la trajectòria de l'artista. Però són sens dubte A. Cirici Pellicer i J-E Cirlot els crítics i amics que més profundament el van entendre i el van ajudar a projectar-se. El 1974, reflexionant sobre la trajectòria de l'artista J-E Cirlot comentava: *"Por tanto diremos que, a nuestro juicio, toda la primera época de Vallès (1956-1966, a grosso modo) es la expresión de una ideología gnóstica; ideología de la cual no es responsable su autor, o su víc-*

Cosmogonies. Sèrie Negra. 1959, tècnica mixta. Acadèmia de Belles Arts de Sabadell.

Pintura. 1959, oli sobre tela. MAS. Tercer Premi de la Quarta Biennal de Belles Arts de 1959.

tima, puesto que la padece sin saberlo o, cuando menos, sin desearlo. La idea gnóstica del mundo como "mezcla" (de luz y tinieblas, blanco y negro, bien y mal, manifestación y no manifestación) es la que se impone en todas sus cosmogonías, que, como tantas mitologías, presentan el "monstruo primordial", la serpiente de los orígenes sumida en un magma que es la materia prima, el substrato de todo lo que ha de llegar a tener vida, luz y forma. El carácter dinámico de las imágenes de Vallés ratifica ese concepto agónico, de incesante pugna de los opuestos que quieren ser complementarios y no contrarios."¹⁰

El seu lligam amb l'ambient barceloní sembla més determinant que el parisenc, sense negar, evidentment, l'impacte global de la cultura i l'art que arriba

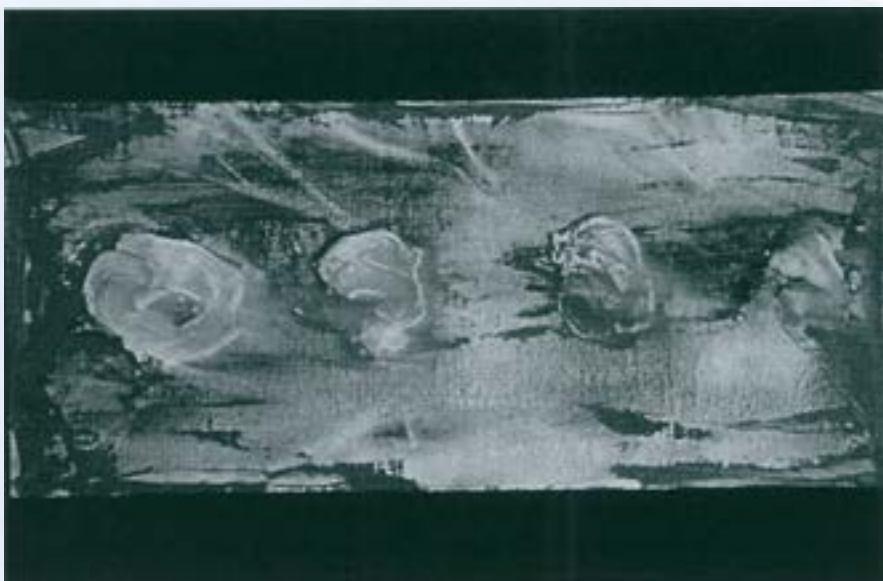
d'Europa o Amèrica, però sense que pugui ser de cap manera determinant o canalitzat a través de Duque o del *nuagisme* com algun autor ha volgut veure. Les influències, de forma genèrica, no són locals, o únicament locals al segle XX, i especialment a la segona part del segle. La informació circula, a pesar de les dificultats del moment, en moltes direccions i amb diferents suports i mitjans. Segons ell mateix ens explica *"Jo surto de l'escola l'any cinquanta, i del cinquanta al cinquanta cinc estudio pel meu compte, casi viatjant per tota Europa, tinc oportunitat d'anar a França, d'anar a Itàlia, em faig amiguent, veig exposicions importants, m'interesso per revistes d'aquella època. Jo veig una mica el que es fa una mica a tot arreu, i sobretot a Barcelona vam tenir l'any 1955 l'exposició de la Tercera Biennial Hispanoamericana, que va ser una lliçó per a tothom. Allà hi havia els informalistes més bons americans, que estaven posats al Parc de la Ciutadella, el que passa que ningú no els va mirar. A mi això em va formar bastant. La informació que vaig treure del món i l'exposició aquesta crec que em va donar una orientació. Ajudat una mica pel meu interès per les textures d'aquella època... per a mi la pintura era molt textura, com ara també, i tot plegat em va portar a descobrir el món de les textures i el món del gest. Hi havia el Kline [Franz Kline] ..."*¹¹

La influència que rep un artista passa a ser la tria feta pel propi artista per unes o altres raons. Cirici Pellicer també comentava: *"El 1955, l'ambient pictòric català va rebre la gran sacsejada del canvi de rumb de Tàpies que, sobtadament, revelava el poder d'una pintura de la matèria i de la textura.*

Per a tots els pintors del nucli barceloní, aquest va ser un moment de crisi profunda, que de cop desacreditava tot l'anterior i obligava a situar-se en una nova perspectiva.

Serie EON 1962 a. 1962, Oli sobre tela. MAS. Tercer premi de la Biennial de Belles Arts de 1967

Pintura 13. 1969, tècnica mixta. MAS. Primer Premi de la Biennial de Belles Arts de 1969.

El salutífer xoc va col·locar Vallès en el seu camí definitiu. Fins aleshores lluitava a les palpentes, cercant el seu llenguatge propi. Llavors, aquest llenguatge se li va revelar. No va ser el de Tàpies, sinó un altre de molt diferent, però no hi ha dubte que Tàpies va ser el seu catalitzador.”¹²

La resposta de Romà Vallès, en un context d'innovació, serà la seva recerca personal, la seva implicació coherent i profunda en les activitats que desenvolupava aquells anys, i que encara manté *“El meu concepte de la pintura sempre ha estat un concepte de creació, de coincidència amb l'època i de poder-te expressar [...] Tradicionalment, a la meua època, avantguarda és fer allò d'última hora, el més nou. Hi ha hagut durat el segle XX un interès per anar cada veda una mica més enllà en quant a novetat, en quant a sorprendre el client... buscar coses noves. És clar, això ara s'ha acabat [...]. Això ha tingut una part positiva, ha superat totes les tècniques. Ara ja no es pinta, casi ja no es pinta, la gent admet que es pot emprar la fotografia, les instal·lacions, el vídeo, hi ha moltes tècniques per expressar-se, i això és positiu, jo ho veig bé... és una ampliació de les tècniques el que hi ha actualment. Ara, el que m'ha fet riure molt és aquell joc d'idees que ens han presentat com a conceptualisme, com si la bona pintura no hagués estat conceptual mai. La pintura sempre ha estat conceptualista, és un joc d'idees, i la gran revolució del segle XX s'ha fet precisament a través de la pintura. No s'ha fet a través de les instal·lacions, ni de la foto, ni del vídeo, ni de l'art de la màquina d'escriure. L'Art ha estat sempre un joc de pintures i la gran revolució ha vingut a través de la pintura [...] La sorpresa continua sent un element bàsic per a l'art. Una categoria estètica. Ara com que les idees s'esgoten i depèn de les èpoques, del moment i dels grans pensadors, ara sembla que no hi grans idees,*

ARTS

ministerio
de educación
nacional,
centro de
enseñanza
media y
profesional
"fernando
casablancas"
sabadell

MINISTERIO DE EDUCACION NACIONAL

El Director y Claustro de Profesores
del
Centro de Enseñanza Media y Profesional
"FERNANDO CASABLANCAS"
de
SABADELL

SE HONRAN EN INVITAR A VD.
A LA INAUGURACION DE LA

II EXPOSICION DE DIBUJOS Y PINTURAS
DE LOS ALUMNOS DE ESTE CENTRO

*

SALON DE EXPOSICIONES DE LA CAPILLA
DEL ANTIGUO HOSPITAL DE LA SANTA CRUZ
BARCELONA

12-22 ENERO, 1958 - DE 10 A 14 Y DE 16 A HORAS

MINISTERIO DE EDUCACION NACIONAL

CENTRO DE ENSEÑANZA MEDIA Y PROFESIONAL
"FERNANDO CASABLANCAS"
DE SABADELL

PRESENTA LA EXPOSICIÓN:

"DEL IMPRESIONISMO
AL ARTE ABSTRACTO"

PRIMERA EXPOSICIÓN ANTOLOGICA DE REPRODUCCIONES DE PINTURA CONTEMPORANEA.

SALÓN DE EXPOSICIONES DE LA CAJA DE AHORROS
18 enero, 8 febrero, 1958. - De 12 a 1'30 y de 7 a 9

DELEGACIÓN NACIONAL DE EDUCACIÓN
DEPARTAMENTO DE CULTURA

ACTOS

VII CICLO DE CONFERENCIAS CULTURALES DE ESTE CENTRO
IV DE APUNTES DE ARTE

Día 22. A las 8 de la tarde:
COMENTARIOS a una Exposición de Arte Moderno,
por C. Cid.

Día 27. A las 8 de la tarde:
LA PINTURA en el Cine, por J. F. de Laso,
con la proyección de los documentales Tautouze - Loutrac,
Van Gogh, Gauguin, Matisse.

Día 29. A las 8 de la tarde:
LA CRISIS del Objetivismo, por A. Cirici Pellicer.

Día 1. A las 8 de la tarde:
TENDENCIAS recientes de la pintura actual,
(con proyecciones) por el Prof. Romà Vallès.

Día 8. A las 8 de la tarde:
El pintor RAMÓN CASAS y la pintura modernista,
(con proyecciones) por A. del Castillo.

SALÓN DE LA CAJA DE AHORROS
ENERO - FEBRERO DE 1958

Catàlegs d'activitats realitzades a partir de l'activitat docent de Romà Vallès

*tot es barreja, hi ha un cert confusionisme... i la pintura continua sent per a mi l'exponent màxim de la creació..."*¹³

La influència directa de la seva obra sobre el públic sabadellenc no la coneixem, al marge dels comentaris que susciten les seves obres en els concursos locals com les Biennals, comentaris per cert força ancorats en posicions molt conservadores, com també passava amb altres artistes que s'aventurassin a través de qualsevol variant de la modernitat. Tampoc tenim estudis sociològics sobre l'efecte de la seva intensa dedicació a la docència, vessant gens menyspreable a partir de les mostres que indueix a produir a joves i nens i les activitats que desenvolupa a la ciutat. En tot cas, els exemples d'il·lustracions de catàlegs que presentem a continuació són només una mostra.

La influència de la seva producció sobre els altres artistes sabadellencs és difícil d'apreciar perquè, tot i que s'integra en l'ambient artístic sabadellenc, no ho fa de manera tan manifesta com altres artistes que resideixen a la ciutat, o els que hi tenen un ampli cercle de relacions. Però és obvi que, en una població com Sabadell, els artistes coneixen el que fan els altres, si volen. La relació, més o menys propera, pot intensificar una influència mútua en qualsevol tipus de contacte però, el joc d'influències col·loca Romà Vallès en una situació afavorida pels seus contactes a Barcelona. Contactes que ell mateix esmenta en treballs recents¹⁴ i que són de ampliament coneguts, institucions com el Cercle Maillol de l'Institut Francès, el Club 49, el Salons d'Octubre, els inicis del FAD i Persones com Josep Maria de Sucre, Joan Prats, Sebastià Gasch, Cirici Pellicer, J-E Cirlot, J.J. Tharrats, etc. Contactes que també va compartir amb Andreu Castells i que van permetre la participació puntual a Sabadell d'aquests personatges destacats de l'art català d'aquest segle en determinats esdeveniments a la ciutat, com ara les Biennals de Belles Arts, o articles a la premsa local o a la revista *Riutort*. Cal no oblidar que és justament entre 1945 i 1955 que a Sabadell es va instal·lant, poc a poc i entre un reduït nombre d'artistes i intel·lectuals, la inquietud per les avantguardes i concretament per l'informalisme, que eclosionarà finalment entre 1955 i 1960.

¹ Les referències on he treballat més aquest tema són l'exposició del MAS el 1998 *Entre la continuïtat i el trencament. Art a Sabadell 1939-1959*, un article a la revista *Arraona* "La revista Riutort i les avantguardes artístiques a Sabadell, 1956-1965", i la tesi doctoral presentada el 2003 a la UB *La irrupció de les avantguardes a Sabadell 1939-1959*, de la qual s'ha publicat un article amb el mateix títol a *Arraona* núm. 27, el 2003.

² Lourdes CIRLOT, a *La pintura informal en Catalunya, 1951-1970*. Barcelona, Anthropos, 1983 s'ocupa de Romà Vallès fent un estudi sistemàtic de les seves fases, base de posteriors estructuracions de la producció d'aquest artista, i de la resta d'artistes tractats a l'obra citada.

³ Entrevista enregistrada a Romà Vallès 12/2/2001.

⁴ J. CORREDOR-MATHEOS, *Romà Vallès. 50 anys de pintura*, Barcelona, Editorial Mediterrània, 2001. Veure especialment "Cronologia" pàg. 203-210.

⁵ J. CORREDOR-MATHEOS, "Romà Vallès. Origen i desenvolupament d'un cosmos" a *Romà Vallès*. Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1998, pàg. 11.

⁶ *Romà Vallès, Trajectòria 1956-1996*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1998. Catàleg de l'exposició.

⁷ J. CORREDOR-MATHEOS, *Romà Vallès. 50 anys de pintura*, Barcelona, Editorial Mediterrània, 2001.

⁸ Segons J. CORREDOR-MATHEOS, ob. cit.

⁹ Lourdes CIRLOT, ob. cit., p. 200.

¹⁰ J-E CIRLOT, "Ensayo de interpretación" a *Román Vallès*, Madrid, Dirección general de Bellas Artes, Ministerio de Educación y Ciencia, 1974; text citat a *Romà Vallès*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1998, pàg. 68.

¹¹ Entrevista enregistrada a Romà Vallès 12/2/2001.

¹² A. CIRICI PELLICER, "Una anàlisi de Romà Vallès", de Publicaciones Españolas - *Cuadernos de Arte*, Madrid, 1964. Citat a J. CORREDOR-MATHEOS, *Romà Vallès. 50 anys de pintura*, Barcelona, Editorial Mediterrània, 2001, p. 98.

¹³ Entrevista enregistrada a Romà Vallès 12/2/2001.

¹⁴ Recentment fa alguns comentaris relacionats amb aquesta època a la revista "Bon Art" de Girona, concretament amb l'article Romà Vallès, "L'informalisme, ahir", *Bonart*, núm. 45, juliol de 2003, o al número següent d'agost de 2003.

JOIERIA SENSERRICH

de Teresa Senserrich
CASA FUNDADA EN 1882

Sant Quirze, 17 • Tel. 93 725 75 96
08201 SABADELL

JA COMERCIAL
ALEMANY

CENTRE DE JARDINERIA,
AGRICULTURA i FORESTAL
Tallers i serveis postvenda

Ctra. Barcelona, 22-26
Tel. 93 725 63 95
SABADELL

TEIXITS SALVADOR
els teixits que tenen estil

Indústria, 33 - Tel. 93 725 65 90 - 08202 Sabadell

